

¹Centrum Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie, Oddział Kraków
²Instytut Ochrony Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie
¹Centre of Oncology – Maria Skłodowska-Curie Memorial Institute, Cracow Division
²Institute of Health Care, Higher Vocational School in Tarnów

MAŁGORZATA PASEK^{1,2}, ZOFIA MUSIAŁ², BARBARA KUBIK²

***Level of knowledge among the nurses concerning the prevention
of haematogenous infection as the item of health preservation.
Preliminary study***

**Poziom wiedzy pielęgniarek na temat profilaktyki zakażeń krwiopochodnych
jako czynnik zachowania zdrowia. Badania wstępne**

Zakażenia krwiopochodne są nieodłącznym elementem środowiska pracy w zakładach opieki zdrowotnej. Stanowią one istotne ryzyko zawodowe w pracy pielęgniarek, a także całego personelu medycznego i w mniejszym stopniu niemedycznego. Dotyczą one również pacjentów i ich rodzin. Stąd ważnym elementem w pracy pielęgniarki jest umiejętność wykorzystania wiedzy dotyczącej profilaktyki i zwalczania infekcji krwiopochodnych. Kształtowanie postawy odpowiedzialności za zdrowie własne, współpracowników, pacjentów odbywa się w trakcie całego procesu kształcenia - w trakcie studiów obejmujących wiedzę praktyczną i teoretyczną, a także później, w okresie praktyki zawodowej w trakcie szkoleń i kształcenia podyplomowego.

Celem przeprowadzonych badań była próba oceny wiedzy pracujących pielęgniarek na temat zakażeń krwiopochodnych i postępowania pielęgniarskiego w zakresie profilaktyki infekcji szpitalnych.

MATERIAŁ I METODA

Badania zostały przeprowadzone w styczniu 2005 roku. Grupę badawczą stanowiło 200 pielęgniarek i pielęgniarzy, pracujących w województwie małopolskim i podkarpackim. Zdecydowaną większość stanowiły kobiety – 198 tj. 99% badanych (tab.1). Zastosowano autorski kwestionariusz, składający się z 26 pytań badający poziom wiedzy na temat profilaktyki zakażeń krwiopochodnych oraz zasad i warunków stosowanych w praktyce pielęgniarskiej w tym aspekcie. Ankieta została przeprowadzona anonimowo, udział w badaniach był dobrowolny.

Tab.1 Płeć a wiek w badanej populacji (p>0,05)

Przedział wiekowy	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	n=200	%	n=2	%	n=198	%
20-30 lat	72	36	2	100	70	36
31-40 lat	103	52,5	0	0	103	52,5
41-50 lat	21	11	0	0	21	11
51-60 lat	1	0,5	0	0	1	0,5

W analizie statystycznej stosowano elementy statystyki opisowej. Wyliczono procentowe udziały odpowiedzi na zadawane pytania. Obliczenia wykonano przy użyciu pakietu statystycznego Statistica 6,0 wykorzystując moduły „statystyki podstawowe i tabele”. W przypadkach wymagających testowania hipotez przyjęto poziom istotności $p \leq 0,05$.

WYNIKI BADAŃ

Badana grupa w 99% deklarowała wykształcenie średnie, tylko dwie osoby przedstawiły się wykształceniem wyższym, innym niż pielęgniarckie. Osoby badane pracowały w placówkach służby zdrowia o różnym profilu działalności (Tab.2).

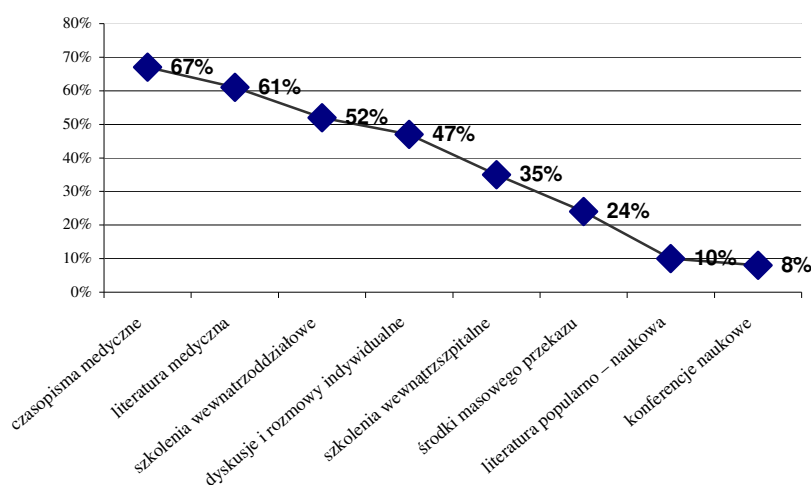
Tab.2. Miejsce pracy badanych

Miejsce pracy	n=200	% badanych
Szpital – oddział zabiegowy	58	29
Szpital – oddział zachowawczy	45	23
Inne	43	22
Szpital – blok operacyjny	19	9,5
Poradnia o profilu zabiegowym	19	9,5
Poradnia o profilu zachowawczym	7	3,5
Indywidualna / grupowa praktyka pielęgniarcka	7	3,5

Z badań wynika, że 38,5% badanych pracowało w szpitalu na oddziale zabiegowym i bloku operacyjnym oraz 19 osób w poradni o profilu zabiegowym. Najmniejszą grupę stanowiły osoby zatrudnione w poradni o profilu zachowawczym oraz prowadzące indywidualną lub grupową praktykę pielęgniarcką. Wśród badanych pielęgniarek zdecydowana większość 197 (98,5%) stwierdziła, że nie chorowała na wzv typu B lub C. Natomiast 2 osoby (1%) w wieku 31-40 lat, podczas pracy zawodowej zachorowały na WZW typu B.

Istotne znaczenie dla podnoszenia kwalifikacji w zakresie profilaktyki zakażeń krwionośnych ma ustawiczne kształcenie, w tym udział w szkoleniach. Aż 141 osób badanych (71%) stwierdziło, że brało udział w szkoleniach na temat zakażeń szpitalnych, w tym 42% w ciągu ostatniego roku. Natomiast 64% osób wśród szkolących się uczestniczyło w doksztalceniu jeden raz. Najczęściej wymienianymi źródłami wiedzy na temat zakażeń krwionośnych przez badanych przedstawia rycina 1.

Ryc.1. Źródła wiedzy badanych na temat zakażeń krwionośnych w opinii badanych

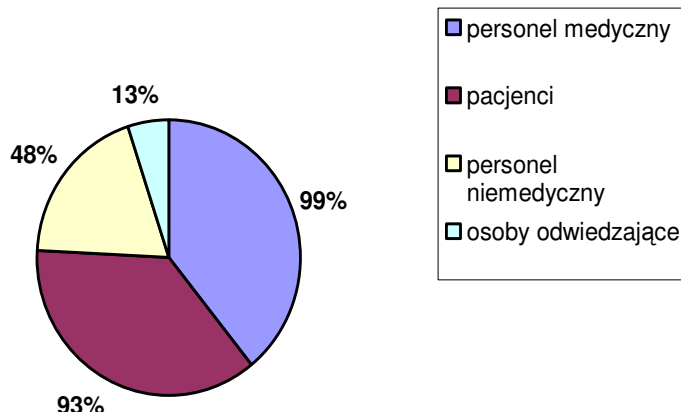
Z badań wynika, że głównym źródłem wiedzy na temat zakażeń krwionośnych wśród badanych pielęgniarek są czasopisma naukowe (65%), literatura medyczna (61%), szkolenia wewnątrzoddziałowe (52%). Najrzadziej pielęgniarki uczestniczą w konferencjach naukowych (8%). Tylko jedna osoba zadeklarowała, że nie ma potrzeby doksztalcenia się w tym zakresie.

Gruntowną wiedzę badanych, na temat grup narażonych na wystąpienie zakażeń krwionośnych a staż pracy przedstawia tabela nr 3; natomiast eksamplifikacje przedstawia rycina nr 1.

Tab.3 Wiedza badanych na temat grup narażonych na wystąpienie zakażeń krwipochodnych a staż pracy ($p>0,05$)

Rodzaj odpowiedzi	Ogółem		1-10 lat		11-20 lat		21-30 lat		31-40 lat	
	N=197	%	N=72	%	N=103	%	N=21	%	N=1	%
Odpowiedź nieprawidłowa	173	88	65	90	87	84	1	5	1	100
Odpowiedź prawidłowa	24	12	7	10	16	16	20	95	0	0

Ryc.1 Grupy narażone zakażenie krwipochodne w opinii badanych

Zdecydowana większość badanych prawidłowo wskazała niektóre grupy ryzyka zakażenia, tj. personel medyczny – 99% i pacjenci 93%. Również zdecydowana większość badanych, bo aż 88% nie wykazała pełnej wiedzy w tym zakresie. Stwierdza się także, że brak wiedzy na ten temat nie zależy od stażu pracy ($p>0,05$).

Badane pielęgniarki zapytano, czy znają procedury postępowanie po ekspozycji na krew lub inny potencjalnie infekcyjny materiał (IPIM). Odpowiedzi przedstawia tabela nr 4.

Tab.4. Wiedza badanych na temat procedury postępowania po ekspozycji na krew i IPIM

Rodzaj odpowiedzi	Ogółem	
	N=200	%
Znam procedury postępowania	177	88,5
Nie znam procedur postępowania	8	4
Brak odpowiedzi	15	7,5

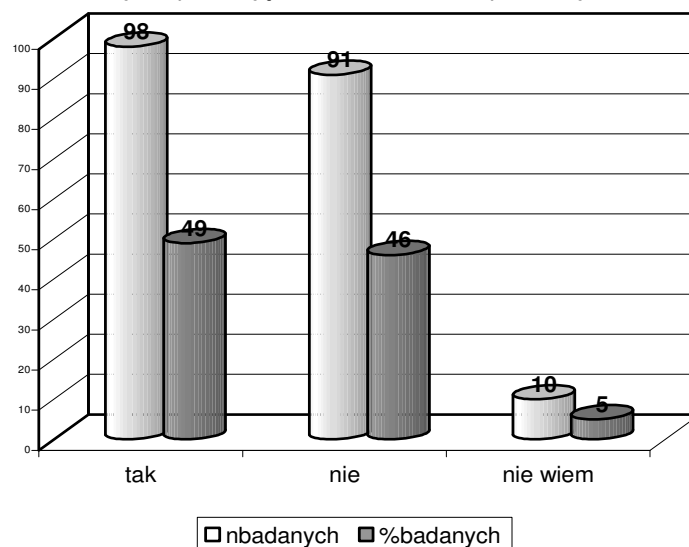
Z badań wynika, że zdecydowana większość badanych (88,5%) stwierdziła, że posiada wiedzę na temat postępowania poekspozycyjnego. Jednocześnie 83% (164 osoby) badanych pielęgniarek nie potrafiło prawidłowo wskazać materiału biologicznego będącego potencjalnym źródłem zakażeń krwipochodnych. Również 139 osób (70%) nie znało dróg zakażenia w miejscu pracy. Tylko 18% respondentów wskazało prawidłowe czynności po przekłuciu skóry skrwawioną igłą, 23% - gdy krew dostanie się do ust. Nieco większą wiedzę wykazywały pielęgniarki na temat prawidłowego postępowania, gdy krew znajduje się na skórze – 52% oraz gdy skażone są oczy – 85%.

Z badań wynika, że zdecydowana liczba badanych, tj. 95,5% nie znała kolejności prawidłowego postępowania po ekspozycji na krew i IPIM od momentu kontaktu z materiałem skażonym do realizowania poszczególnych etapów zapewniających bezpieczeństwo osoby ekspozowanej. Staż pracy i miejsce pracy nie są zmiennymi istotnymi statystycznie.

Zdecydowana większość badanych – 85% uważa, że zakażenia krwipochodne są dużym problemem dla personelu pielęgniarskiego.

Istotne znaczenie dla profilaktyki zakażeń krwipochodnych ma prawidłowe postępowanie w czasie wykonywania czynności pielęgniarskich. Z badań wynika, że 113 osób (58%) korzysta z środków ochrony osobistej przy wykonywaniu wszystkich czynności bezpośrednio przy pacjencie, natomiast 74 osoby (38%) – tylko wówczas, gdy istnieje ryzyko wystąpienia zakażeń krwipochodnych. Tylko 3 osoby odpowiedziały, że nie zakładają środków ochrony osobistej, bo nie mają czasu. Dostępność do odzieży ochronnej przedstawia ryc.3.

Ryc. 3. Opinia badanych na temat, czy w placówce w której pracują jest wystarczająca ilość środków ochrony osobistej

Z badań wynika, że aż u 46% badanych nie ma wystarczającej ilości środków ochrony osobistej w zakładzie pracy.

ANALIZA

Poziom wiedzy na temat zakażeń krwipochodnych wydaje się istotnym elementem, wpływającym na zdrowie i bezpieczeństwo pracujących w zakładach opieki zdrowotnej pielęgniarek, a także ich współpracowników i pacjentów. Z przeprowadzonych badań wynika, że dla 85% badanych zakażenia krwipochodne są istotnym problemem. Również literatura i przeprowadzone badania w tym zakresie opinię tę potwierdzają /1,2,3,4,5,6/.

Pozytywnym aspektem wśród badanych jest uczestniczenie w szkoleniach na temat zakażeń szpitalnych. Aż 71% respondentów brało udział w szkoleniach, a 42% w ciągu ostatniego roku. Niepokojącym faktem jest nieumiejętność postępowania po ekspozycji na krew i IPIM (u 95,5% osób) przy jednoczesnej deklaracji znajomości procedury poekspozycyjnej (u 88,5% badanych). Dzikowska i wsp. w prowadzonych badaniach stwierdziła, że 90% badanych nie znało sposobu zminimalizowania ryzyka zakażenia po ekspozycji /3/. Brak wiedzy na temat profilaktyki zakażeń krwipochodnych nie jest uzależniony od stażu pracy ani od miejsca pracy ($p > 0,05$).

Dużym problemem wydaje się być brak korelacji pomiędzy uczestnictwem w różnych formach doształcania się, a umiejętnością wykorzystania wiedzy w praktyce zawodowej. W dalszym ciągu, wśród personelu medycznego, obserwuje się postawę obojętności na możliwość zachorowania na WZW czy AIDS. Taką postawę może umacniać fakt, że w badanej grupie tylko 2 osoby chorowały na zakażenia krwipochodne, w związku z wykonywaną pracą.

Z badań wynika, że aż 58% badanych korzysta z środków ochrony osobistej przy wykonywaniu wszystkich czynności bezpośrednio przy pacjencie. Świadczy to o niskiej wiedzy na temat źródeł zakażenia i dróg przenoszenia zakażeń. Ten fakt potwierdzają przeprowadzone badania (70% osób nie zna dróg zakażenia, 83% - źródeł zakażenia). Prawidłowe postępowanie polega na stosowaniu środków ochrony osobistej, wtedy gdy istnieje ryzyko wystąpienia zakażenia.

Ochrona pracowników przed ryzykiem zawodowym związanym z zakażeniami krwipochodnymi spoczywa na pracodawcy. Niepokojącym faktem jest brak zabezpieczenia w środki ochrony osobistej, deklarowany przez 46% badanych.

WNIOSKI

1. U 95,5% badanych wiedza na temat profilaktyki i zwalczania zakażeń krwiopochodnych jest niewystarczająca.
2. Wśród badanych pielęgniarek 71% brało udział w szkoleniach na temat zakażeń szpitalnych.
3. Personel pielęgniarski wymaga nowych metod szkoleń, które w sposób jasny i oczywisty wskazywałyby na zależność między wiedzą, umiejętnościami w zakresie profilaktyki i zwalczania zakażeń krwiopochodnych a zdrowiem własnym, współpracowników, pacjentów.

LITERATURA

1. Ciuruś M.J.: Zapobieganie zakażeniom w gabinetach zabiegowych a jakość usług medycznych. Poradnik praktyczny. Adi, Łódź 1999
2. Dzierżanowska D., Jeljaszewicz J.: Zakażenia szpitalne. α - medica press, Bielsko – Biała 1999
3. Dzikowska M., Czupryna A.: Wiedza i świadomość pielęgniarek o zawodowym ryzyku zakażenia wirusem HIV i HCV. Zakażenia 5/2004, 93 – 98
4. Kapała W., Brońska K.: Rola pielęgniarki w zapobieganiu zakażeń szpitalnych. Pielęgniarstwo XXI wieku 5/2003, 93 – 98
5. Krzystek – Purol M.: Procedura postępowania po ekspozycji na krew i inny potencjalnie infekcyjny materiał (IPIM) w Szpitalu Miejskim Specjalistycznym im. G. Narutowicza w Krakowie. Materiały konferencyjne IV Zjazdu Polskiego Stowarzyszenia Pielęgniarek Epidemiologicznych, Pieczęta 2002
6. Staszewicz W., Hryniewicz W., Grzesiowski P.: Praktyczne zasady kontroli zakażeń szpitalnych, Zbiór rekomendacji i procedur dla polskich szpitali. Fundacja Centrum Mikrobiologii Klinicznej, Warszawa 2000

STRESZCZENIE

Celem przeprowadzonych badań była próba oceny wiedzy pracujących pielęgniarek na temat zakażeń krwiopochodnych i postępowania pielęgniarstwa w zakresie profilaktyki infekcji szpitalnych. Badania zostały przeprowadzone w styczniu 2005 roku. Grupę badawczą stanowiło 200 pielęgniarek i pielęgniarzy, pracujących w województwie małopolskim i podkarpackim. Zastosowano autorski kwestionariusz, składający się z 26 pytań badający poziom wiedzy na temat profilaktyki zakażeń krwiopochodnych oraz zasad i warunków stosowanych w praktyce pielęgniarstwa w tym aspekcie. Z przeprowadzonych badań wynika, że dla 85% badanych zakażenia krwiopochodne są istotnym problemem. W szkoleniach na temat zakażeń szpitalnych brało udział 71% respondentów. Niepokojącym faktem jest nieumiejętność postępowania po ekspozycji na krew i inny potencjalnie zakaźny materiał (u 95,5% osób) przy jednoczesnej deklaracji znajomości procedury poekspozycyjnej (u 88,5%).

SUMMARY

The aim of taken survey conducted was the attempt to mark the level of the knowledge about the haematogenous infection and hospital procedures concerning the prevention of work environment infections among the working nurses. Examination took place January 2005. Group investigated consisted 200 nurses working in małopolskie and podkarpackie counties. The copyrighted pool that was used had 26 questions examining the level of knowledge about prevention in haematogenous infection and about the rules and conditions used by nurses in that aspect. It has occurred that for 85% of tested the haematogenous infection are the problem indeed. 71% of respondents took part in lectures about the hospital infections. The most concerning is the fact that meanwhile 88.5% declares the familiarity with the procedures concerning the behavior after the exposure on blood or other potentially infected material, 95,5% has no skill of proper acting in such cases.